

Nòt prese-prese pou laprès

Ayiti: Rekonstriksyon Apre Tranblemanntè a bay Fanm ak Jennfi kout ba

Gouvènman an ak donè yo ta dwe amelyore sante ak sekirite nan kan yo.

(Pòtoprens, 30 Dawout 2011) - Nan yon rapò li fè parèt jodi a, *Human Rights Watch*, òganizasyon ki veye dwa moun nan di fanm ak jennfi an Ayiti ap fè fas a twou vid ki genyen nan aksè pou jwenn sèvis swen sante ki disponib epi nesèsè pou epaye lanmò nan akouchman ak lanmò tibebe ki fèk fèt. Twou vid ki genyen nan jwenn swen sante, pi frape fanm ansanm ak jennfiki nan plis bezwen yo, viktim tranblemanntè 12 janvye 2010 la ki toujou anba tant. Jefò pou èd ki manke bonjan pwosesis pou fè sa mache byen epi rapòte fay yo, fè pwoblèm nan vin pi mangonmen.

Rapò 78 paj la, “Nanpwen Okenn Moun Ki Sonje Nou”: Mankman nan pwoteksyon dwa fanm ak jennfi pou jwenn swen sante ak sekirite apre tranblemanntè an Ayiti a,” dokimante jan manke aksè nan swen swen repwodiktif ak swen matènèl apre tranblemanntè an Ayiti a, malgre genyen swen sante gratis san parèy ki disponib. Rapò a dekri kouman grangou fè fanm vann kò yo seksyèlman pou yo sa manje, epi kouman move kondisyon nan kan yo mete abse sou klou vyolans seksyèl paske li difisil pou jwenn aksè ak swen sante apre yo fin fè kadejak sou yon fanm. Rapò a tou montre kouman jefò pou rekonstriksyon a echwe paske li pa byen adrese bezwen ak dwa fanm ak jennfi, sitou dwa yo nan sante ak sekirite. “Human Rights Watch” li menm di otorite Ayisyen yo ak donè yo ta dwe pran mezi konkrè pou amelyore aksè nan sèvis yo, epitou pwoteje dwa fanm sa yo ak jennfi yo.

Kenneth Roth ki se direktè egzekitif “Human Rights Watch” di “plis pase yon ane edmi apre tranblemanntè a, gen kèk fanm ak jennfi ki akouche atè, nan labou, anba tant epi vant tèt yo pou pou yon lasiba manje paske pa gen siveyan ni yo pa gen okenn pwoteksyon kont gwosès.” “Malgre gen ti pwogrè ki fèt gras ak sèvis swen sante gratis, gouvènman an ak donè entènasyonal yo pa janm adrese twou vid ki genyen nan jwenn sèvis santé, oswa adrese kondisyon ki ka fè fanm mouri nan akouchman ak lanmò (enfantil) tibebe ki fèk fèt.”

Gen plis pase 300,000 fanm ak jennfi kounye a k ap viv nan kan ki fèt pou moun ki te blije kite kay yo. “Human Rights Watch” entèvyouwe plis pase 100 fanm ak jennfi ki gen ant 14 ak 42 lane nan 15 kan pou moun kite blije kite kay yo men ki te ansent oswa ki te akouche depi tranblemanntè a.

Gen kèk ladan yo ki dekri kouman yo akouche ti bebe nan tant yo, nan lari a, oswa koridò ki sou wout lopital la. Genyen yon ka kote yon fanm akouche nan kwen lari lopital la. Lopital la mete l deyò paske li pat ka peye sezaryèn la. Ayiti genyen pi gwo ka mòtalite matènèl nan Emisfè Lwès la. Anvan tranblemanntè a te genyen 630 pou chak 100.000 bebe ki fèt vivan. Pa gen moun ki

konnen pousantaj la apre tranblemanntè a, epi pa gen mwayen efikas pou kontwole ki kantite fanm ki mouri nan akouchman oswa ki kantite tibebe ki fèk fèt ki mouri nan kan yo.

Gen yon fanm ki di *Veye Dwa Moun* "Human Rights Watch": "mwen fèk akouche atè a ... mwen pa t gen okenn medikaman pou doulè pandan akouchman an."

Tranblemanntè Janvyè 2010 la lakòz yon kantite lanmò ki estime a 222,000, 300,000 moun ki blese, epi yon kantite ant 1.3 ak 1.6 milyon moun ki oblije kite kay yo. Apeprè 300,000 kay ak anpil nan enfrastrikti nan peyi a te kraze osinon detwi, nan zòn ki afekte yo 60 pousan nan lopital yo afekte tou.

Donè yo pran angajman pou yo bay \$ 5.3 milya dola èd. Yo mete ansanm ak gouvènman an yon plan daksyon apre tranblemanntè a kote yo dedye \$258 milyon dola pou swen sante. Byenke sèlman \$ 118,4 milyon dola nan lajan pou swen sante a te dekese, yo pwomèt \$ 130,6 milyon dola an plis epi ki pare pou debousman. "Human Rights Watch" dekouvri ajans èd yo travay di nan bay swen, men anpil fanm ak jennfi pa benefisye, akòz mank enfòmasyon, enfrastrikti, transpò, frè sèvis yo paka peye, paske sèvis sa yo pa tonbe nan kategori swen gratis. Alòs dwa fondamantal fanm yo ak sante ak sekirite yo menase toutbon.

Anplis, mank kowòdinasyon ak echanj done ant donè ak òganizasyon nongouvènmantal yo (ONG) k ap travay nan founi sèvis sante rann li difisil pou monitè "Human Rights Watch" yo ak gouvènman an li menm pou evalye pwogrè.

"Human Rights Watch" jwenn anpil fanm ak jennfi pòv pa ka peye pou transpò pou yo ale nan sant ki bay swen sante gratis. Gen kèk ki sispann pran la swenyay paske yo paka peye egzamen medikal yo voye yo al fè a, tankou yon sonogram, oswa paske yo mal panse, yo mete nan tèt yo yo paka ka tounen nan lopital la san yo pa fè sonogram la.

Roth di: "Ak prèske \$260 milyon dola destine pou swen sante, okenn fanm pa ta sipoze akouche nan lari a," "fanm ak jennfi genyen dwa pou jwenn swen sante ki pou sove lavi menm nan move sikonstans."

"Human Rights Watch" dekouvri paske fanm yo ak tou jenn fi yo san defans lè fini yo pòv anpil, sa fè yo fòme relasyon ak gason akòz rezon sekirite ekonomik, osinon yo lage kò yo nan fè sèks tranzaksyonèl, oswa siviv, tankou pa egzanp fè echanj sèks pou manje. Sèks tranzaksyonèl sa yo fèt san pwoteksyon paske yo pa gen aksè ak sèvis planin osinon lòt sèvis sante. Kidonk sa ogmante feblès manch long fanm ak jennfi kifè yo ansent sanzatann epitou yo atrape enfeksyon ki seksyèlman transmisib.

Sou koze kadejak, fanm Ayiysen ak jenn fi san defans; se te deja yon gwo pwoblèm menm anvan tranblemanntè a. Alèkile, li vin pi grav akòz yo oblije kite kay yo pou yo al rete nan kan kote gen kèk gwoup fanm ki rapòte genyen yon latriye kadejak ak vyolans seksyèl k ap fèt sou yo.

Kontrasepsyon dijans yo ak lòt swen apre kadejak yo disponib nan kèk sant sante, men anpil viktim kadejak yo pa gen aksè swen sa a yo pou menm rezon ki lakòz fanm ak jennfi gen difikilte pou jwenn aksè ak lòt sèvis sante: yo manke enfòmasyon debaz sou kisa ki disponib ak ki kote yo disponib, oswa yo gen difikilte pou peye pou transpò pou yo rive jwenn sèvis yo. Gen kèk fanm ak jennfi ki di “Human Rights Watch” yo pa chache swen nan delè ki nesèsè pou jwenn kontrasepsyon dijans ki efikas paske yo te twò pè, wont, oswa twomatize akòz kadejak yo sibi a.

“Human Rights Watch” te di “Gouvènman an ta dwe fè yon pi bon travay nan pwoteje fanm ak jennfi kont vyolans, epi fè yon jan pou fanm yo gen enfòmasyon sou kouman pou yo jwenn aksè ak swen apre kadejak”.

Roth di "atansyon pou dwa moun ta dwe yon pati esansyèl nan plan pou remete Ayiti sou pye l." "Gouvènman an, donè, ak gwoup nongouvènmanntal yo ta dwe travay ansanm pou bay fanm ak jennfi sèvis, pwoteksyon, ak respè yo bezwen, epi tabli sipèvizyon ak fè yon jan pou sa fèt."

Rapò “Human Rights Watch” “Nanpwen okenn moun ki sonje nou”: Fay nan pwoteje fanm ak jennfi” dwa a sante ak sekirite apre tranblemanntè a an ayiti disponib nan:
<http://hrw.org/node/101167>

Pou plis enfòmasyon sou “Human Rights Watch” rapò sou dwa fanm, tanpri vizite:
<http://www.hrw.org/category/topic/women>

Pou plis enfòmasyon “Human Rights Watch” rapò sou Ayiti, tanpri vizite:
<http://www.hrw.org/americas/haiti>

Pou plis enfòmasyon, tanpri kontakte:

Nan Pòtoprens, Amanda Klasing (Angle, Franse, Kreyòl) +1-509-39-050224 (pòtab); oswa klasina@hrw.org

Nan Nouyòk, Liesl Gertholtz (Angle) +1-212-216-1819; or +1-917-326-9551 (pòtab)) oswa gernthl@hrw.org

Nan Nouyòk Daniel Wilkinson (Angle, Espayòl) +1-212-216-1284; oswa +1-646-552-8063 (pòtab); wilkind@hrw.org